

کتابشناسی کتابخانه‌های دیجیتال

تألف:

دکتر فیروزه زارع فراه‌بندی

هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

زهره کریمی

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی

سرشناسه	: زارع فراشبندی، فیروزه، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: کتابشناسی کتابخانه‌های دیجیتالی / تألیف فیروزه زارع فراشبندی، زهره کریمی.
مشخصات نشر	: اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۳ ص.
شابک	: 978-964-524-573-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
ادداشت	: کتابنامه: ص ۱۱۵-۱۳۱.
موضوع	: کتابخانه‌های الکترونیکی -- کتابشناسی
موضوع	: کتابخانه‌های الکترونیکی -- مقاله‌نامه
شناسه افزودن	: کریمی، زهره، ۱۳۶۸ -
شناسه رده	: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان
رده بندی	: ۱۳۹۴ ی ۳۷۲/۳۶۶Z
رده بندی دیویی	: ۰۲۵/۰۰۲۸۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۰۲۵

نام کتاب: کتابشناسی کتابخانه‌های دیجیتال
 نویسندگان: دکتر فیروزه زارع فراشبندی، زهره کریمی
 ناشر: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۴-۵۷۳-۱
 تعداد صفحات: ۱۳۳
 نوبت چاپ: اول
 قیمت: ۷۰۰۰ تومان
 تیراژ: ۱۰۰۰
 قطع: رقعی
 سال چاپ: زمستان ۱۳۹۴

کلیه حقوق برای دانشگاه علوم پزشکی اصفهان محفوظ است.

آدرس: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان - ص.پ. ۳۱۹-۸۱۷۴۵

تلفن: ۳۷۹۲۳۰۶۷ - ۳۱
 نمابر: ۳۶۶۸۵۷۶۳ - ۳۱

<http://publications.mui.ac.ir>

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	ز
مقدمه.....	م
نمایه بر اساس کد بازیابی (مقالات نشریات ادواری).....	۱
نمایه بر اساس کد بازیابی (مقالات همایش‌ها).....	۴۷
نمایه بر اساس کد بازیابی (پایان‌نامه‌ها).....	۵۵
نمایه بر اساس کد بازیابی (کتاب‌ها).....	۶۱
نمایه نویسندگان.....	۶۵
نمایه الفبایی عنوان.....	۷۹
نمایه موضوعی.....	۱۰۵
نمایه الفبایی مجلات.....	۱۱۱
فهرست منابع.....	۱۱۵

پیشگفتار

اکنون عصر اطلاعات و جامعه مجازی است. یک جامعه مجازی نیازمند خدمات مجازی، الکترونیکی و از راه دور است. همین امر موجب پیدایش نسل جدید کتابخانه‌ها شده است. در حال حاضر، مراجعان کتابخانه‌ها تبدیل شدند به بدون بعد مکانی و زمانی به اطلاعات مورد نیاز خود دسترسی داشته باشند و از این رو دیگر نه مراجعه‌کننده که کاربر نامیده می‌شوند.

از سوی دیگر، کتابخانه‌ها نیز به محتوای دیجیتال و خدمات خود را تغییر داده‌اند. پس از کتابخانه‌های سنتی که به آن آشنایی داریم، نوبت به کتابخانه‌های دورگه یا هیبرید، کتابخانه‌های الکترونیکی، کتابخانه‌های مجازی و اکنون کتابخانه‌های دیجیتالی رسیده است. امروزه این حوزه جدید در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بسیار مورد توجه قرار گرفته است و پژوهش‌ها در این حوزه رو به افزایش است به نحوی که تغییر سرفصل دوره کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، درس جدیدی به نام کتابخانه‌های دیجیتالی (۲ واحد) نیز به آن افزوده شده است.

از سوی دیگر، وجود کتابشناسی‌های تخصصی در حوزه‌های مختلف علوم، ضمن کمک به شناسایی و استفاده بهینه از منابع موجود از دوباره‌کاری پژوهش‌ها نیز جلوگیری می‌نماید. از آنجایی که متأسفانه منابع فارسی در زمینه کتابخانه‌های دیجیتال بسیار کم و مواردی هم به صورت ترجمه به زبان فارسی می‌باشد و شناسایی این منابع جهت تدریس و استفاده دانشجویان با مشکلاتی مواجه است، بر آن شدیم تا با توجه به حالت رشته کتابداری و کتابداران در تدوین منابع مرجع از جمله کتابشناسی و ضرورت و نیاز شناسایی و دسترسی به منابع منتشره به زبان فارسی در حوزه کتابخانه‌های دیجیتال، یک کتابشناسی تخصصی در این زمینه تدوین نماییم.

کتابشناسی حاضر، کلیه آثار، مقالات منتشر شده در مجلات، مقالات ارائه شده در همایش‌ها، و پایان‌نامه‌های انجام شده در حوزه کتابخانه‌های دیجیتال را که به زبان فارسی و اعم از ترجمه یا تألیف، از ابتدا تا کنون منتشر شده است، دربرمی‌گیرد.

گردآوری اطلاعات از طریق اپک (فهرست پرسته) کتابخانه ملی و مرکز اسناد جمهوری اسلامی ایران، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، پایگاه اطلاعات جهاد دانشگاهی، پایگاه مجلات ایرانی، مجلات تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی، مجلات تخصصی رایانه و بازیابی مدارک و مراجعه به اصل آنان صورت گرفته است.

تدوین کتابشناسی بر اساس استاندارد بین‌المللی کتابنامه‌نویسی است. کتابشناسی حاضر شامل ۳۷۰ عنوان مقاله، ۳۷ عنوان مقاله همایش، ۲۸ عنوان پایان‌نامه و ۳۳ عنوان کتاب به زبان فارسی یا ترجمه شده به فارسی است و جمعاً ۴۶۸ عنوان مدرک می‌باشد. اثر حاضر برای شروع مطالعه یا پژوهش در حوزه کتابخانه‌های دیجیتال یاری‌دهنده مناسبی است. می‌تواند به عنوان منبع کمک درسی مورد استفاده پژوهشگران، استادان و دانشجویان رشته‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و علوم کامپیوتر قرار گیرد. همچنین می‌تواند به عنوان یک کتاب مرجع، ابزاری در دست کتابداران و اطلاع‌رسانان باشد. ویژگی مهم این اثر، جامعیت نسبی آن، همچنین فقدان اثری مشابه با آن در داخل و خارج کشور است. این اثر شامل ۵ بخش می‌باشد:

الف. نمایه بر اساس کد بازیابی:

این بخش، در واقع بخش اصلی اثر است که اطلاعات کتابشناختی منابع گردآوری شده در زمینه کتابخانه‌های دیجیتال را بر اساس نوع مدرک (مقاله نشریات ادواری، مقاله همایش، پایان‌نامه و کتاب) دسته‌بندی شده و سپس به ترتیب الفبای نام خانوادگی نویسندگان تنظیم شده‌اند. برای هر مدرک (منبع) یک کد بازیابی در نظر گرفته شده است که از سده شروع شده و به ۴۶۸ ختم می‌شود.

مثال:

۵۸. تاج‌الدینی، اورانوس؛ سادات موسوی، علی (۱۳۹۰). «کتابخانه‌های دیجیتال از خیزش نظری تا زمینه‌های تحقیق: روندهای جاری». ماهنامه ارتباط علمی، ۲۲ (۱): ۱-۶.

ب. نمایه پدیدآورندگان:

در این بخش، نام پدیدآورندگان (اعم از نویسنده، مترجم و ...) بر حسب الفبای تنظیم شده‌اند و در جلوی هر نام شماره یا شماره‌هایی وجود دارد که به نام این بخش اصلی کتاب (بخش معرفی شده در فوق) اشاره دارند. بر مبنای مراجعه به آن شماره می‌توان به اطلاعات کتابشناختی کامل منبعی که این پدیدآور در آن نقشی داشته است، دست یافت. در تهیه نمایه پدیدآورندگان از فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان استفاده نشده بلکه از زبان طبیعی و نامی که نویسندگان در منابع ذکر کرده‌اند، استفاده شده است.

مثال:

تاج‌الدینی، اورانوس؛ ۵۸

سادات موسوی، علی؛ ۵۸

ج. نمایه الفبایی عنوان:

در این بخش، عنوان منابع بدون توجه به نوع مدرک (کتاب، مقاله و ...) بر حسب الفبای تنظیم شده‌اند و در جلوی هر عنوان شماره یا کد

بازیابی وجود دارد که با مراجعه به آن شماره می‌توان به اطلاعات کتابشناختی کامل منبع دست یافت.

مثال:

کتابخانه‌های دیجیتالی از خیزش نظری تا زمینه‌های تحقیق: روندهای جاری؛ ۵۸

د. نه به موضوعی:

در این بخش، مدخل‌های موضوعی تعیین شده بر حسب الفبا تنظیم شده‌اند و در جاری هر یک شماره یا شماره‌هایی وجود دارد که به کد بازیابی بخش اصلی کتاب (بخش اول معرفی شده در فوق) اشاره دارند و با مراجعه به آن شماره می‌توان به اطلاعات کتابشناختی کامل منبع یا منابع مذکور دست یافت. در تهیه نمایه موضوعی به عمد از سرعنوان‌های موضوعی فارسی استفاده نشده، بلکه از زبان طبیعی بهره گرفته شده است. دلیل این امر، خاص بودن حوزه کتابخانه‌های دیجیتال است که ابزارهای نمایه‌سازی موجود قادر به پوشش تمامی موضوعات آن نبودند، به نحوی که در آن‌ها تنها تعداد محدودی از سیفگر وجود داشت و این امر منجر به کلی شدن مدخل‌های موضوعی شد و در امر دستیابی به منابع مرتبط و مورد نظر خوانندگان این کتاب، اختلال ایجاد می‌کرد. لذا سعی شد تا مدخل‌های موضوعی از زبان طبیعی و به سبب به اصول نمایه‌سازی به گونه‌ای انتخاب شوند که حداکثر بازیابی را برای خوانندگان فراهم آورد.

مثال:

کتابدار دیجیتالی؛ ۱۰۶

۵: نمایه مجلات:

در این بخش، عناوین مجلات دارای مقالات مرتبط در حوزه کتابخانه‌های دیجیتالی بر حسب الفبا تنظیم شده‌اند و در جلوی هر عنوان شماره مقاله، شماره‌هایی وجود دارد که به کد بازیابی بخش اصلی کتاب (پیش‌نویس) معرف شده در فوق) اشاره دارند و با مراجعه به آن شماره می‌توان به اطلاعات کتابشناختی کامل منبع یا منابع مذکور دست یافت. در تهیه این نمایه نام فعل و قبلی هر مجله در قسمت الفبایی خود ذکر شده است. برای مثال نام مجله «ماهنامه ارتباط علمی» نما است که در حرف «ن» الفبایی شده است.

مثال:

ماهنامه ارتباط علمی؛ ۱۲

نما؛ ۱، ۴، ۱۳

مقدمه

امروزه استفاده از منابع سنتی و چاپی با کاهش استقبال مواجه شده است. بسیاری از منابع علم و به خصوص دانشجویان و جوانترها ترجیح می‌دهند که از منابع مدرن مانند منابع الکترونیکی، اینترنتی و دیجیتالی استفاده نمایند. در حال حاضر، هر فردی می‌تواند کلیه منابع اطلاعاتی خود را بر روی یک گیرنده هوشمند، تبلت یا لب‌تاپ به همراه خود به این سو و آن سو ببرد. لزوم تغییر محمل‌های اطلاعاتی کتابخانه‌ها بر اساس نیازهای فعلی، دانشگران حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، علم اطلاعات، و کامپیوتر را بر آن داشته است که پژوهش‌هایی در زمینه کتابخانه‌های مدرن از جمله کتابخانه‌های دیجیتالی انجام دهند. وجود درسی ۲ واحدی به نام کتابخانه‌های دیجیتالی در سرفصل دوره کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پژوهشی بر روی این مدعاست.

کتابخانه دیجیتالی را مجموعه‌ها، نهادها یا سازمان‌هایی می‌دانند که به نمایندگی از طرف کاربران گردآوری و سازماندهی شده‌اند و خدمات اطلاعاتی را به شکل دیجیتالی تدارک می‌بینند و ارائه می‌کنند. یک کتابخانه

دیجیتالی ترکیبی است از یک خدمت، یک معماری، مجموعه‌ای از منابع اطلاعاتی، پایگاه‌های اطلاعاتی متنی، اعداد، تصاویر، صدا، ویدئو، و... مجموعه‌ای از ابزارها و قابلیت‌های تعیین محل، بازیابی و استفاده از منابع اطلاعاتی موجود. به عبارت دیگر، یک کتابخانه دیجیتال، مجموعه مدیریت شده‌ای از منابع اطلاعاتی همراه با خدمات وابسته به منابع است. این کتابخانه‌ها برای ارائه دوباره، الگوبرداری و گسترش خدمات کتابخانه‌های سنتی (کاغذی) در محیط شبکه ایجاد شده‌اند. لذا بایستی تمامی خدمات اساسی کتابخانه سنتی مانند فراهم‌آوری، فهرست‌نویسی، بازیابی، اشاعه اطلاعات و... را با بهره‌برداری از فواید ذخیره‌سازی، جستجو و ارتباطات دیجیتال انجام دهد (۱-۱۰).

از آن جایی که این مبحث موضوع جدیدی در رشته‌های نام برده شده می‌باشد، هنگام تدریس درس کتابخانه‌های دیجیتال متوجه شدم که دانشجویان در دسترسی به منابع و پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه به زبان فارسی با مشکلاتی مواجه شدند. منبع جامع و کاملی در این حوزه وجود ندارد. بلکه هر فرد به طور مبرا نسبت به جستجو اقدام کرده و نتایج نیز به دلیل مشکلات زبان فارسی در بازیابی اطلاعات بسیار متفاوت و متنوع است. لذا به پیشنهاد بنده و با توجه به سابقه قبلی در تهیه کتابشناسی‌ها و نمایه‌ها (۱۸-۲۱) و با همکاری دانشجویان بر آن شدیم تا یک کتابشناسی نسبتاً کامل در این زمینه فراهم آوریم.

مسلم است که این اثر کاستی‌ها و نواقصی دارد. امید است در سایه پیشنهادات ارزنده دانشجویان و سایر مراجعان این کتاب، ویرایش بعدی آن را بهبود بخشیم. در این جا لازم است به دلیل آن که در گردآوری اطلاعات اولیه و مقدماتی کتابشناسی حاضر، از یاری خانم‌ها سپیده سلیم حمیدیه ملاخلیلی، اعظم یاراحمدی، مهناز عابدی و مریم زمانی (دانشجویان کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی، عصفهان در آن زمان و فارغ‌التحصیلان فعلی) بهره گرفته‌ایم، سپاس خود را از زحمات بی دریغ آنان اعلام داریم.